

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ТА СТРУКТУРИ АНДРАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ

DETERMINING THE ESSENCE AND STRUCTURE OF ANDRAGOGICAL COMPETENCE OF FUTURE OFFICERS

Аналіз сучасних вікових тенденцій в комплектуванні сил оборони України засвідчує необхідність формування у майбутніх офіцерів нової компетентності, здатної забезпечити ефективну професійну підготовку особового складу та управління підпорядкованими підрозділами, а саме андрагогічної компетентності. З урахуванням Концепції трансформації системи військової освіти України та Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки, спираючись на дослідження вітчизняних науковців, в статті досліджена сутність понять компетентність, професійна компетентність, андрагогічна компетентність. Наукова новизна наведених в статті положень, на відміну від відомих основних вітчизняних здобутків, полягає у тому, що набули подальшого розвитку обґрунтування необхідності формування у здобувачів освіти вищих військових навчальних закладів андрагогічної компетентності, досліджено сутність поняття андрагогічної компетентності майбутніх офіцерів та її структура. Сутність андрагогічної компетентності майбутніх офіцерів визначена як здатність в межах посадових обов'язків ефективно здійснювати підготовку підпорядкованого особового складу до виконання завдань за призначенням незалежно від їхнього віку на основі набутих спеціальних знань, умінь та навичок з питань психологічних особливостей засвоєння нової інформації дорослими військовослужбовцями, підбору методів навчання та формування методик занять з професійної підготовки. Теоретично обґрунтована структура андрагогічної компетентності майбутніх офіцерів, яка складається з ціннісно-мотиваційного, когнітивно-змістового, операційно-діяльного та рефлексивно-оцінного компонентів. Подальші наукові розвідки вбачаємо в визначенні критеріїв, показників та рівнів її сформованості, а також в напрямку розробки педагогічних умов формування андрагогічної компетентності майбутніх офіцерів в закладах вищої військової освіти.

Ключові слова: компетентність, андрагогіка, андрагогічна компетентність, освіта дорослих, готовність, рефлексія,

професійна підготовка, майбутні офіцери, військові фахівці, вищі військові навчальні заклади, Національна гвардія України.

Analysis of modern age trends in the staffing of the defense forces of Ukraine demonstrates the need to form a new competence in future officers that can ensure effective professional training of personnel and management of subordinate units, namely andragogical competence. Taking into account the Concept of Transformation of the Military Education System of Ukraine and the Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine for 2022–2032, based on the research of domestic scientists, the article explores the essence of the concepts of competence, professional competence, andragogical competence. The scientific novelty of the provisions presented in the article, in contrast to the well-known main domestic achievements, lies in the fact that the justification for the need to form andragogical competence in higher military educational institutions has been further developed, and the essence of the concept of andragogical competence of future officers and its structure have been explored. The essence of andragogical competence of future officers is defined as the ability, within the framework of job duties, to effectively train subordinate personnel to perform assigned tasks, regardless of their age, based on the acquired special knowledge, skills and abilities on the psychological characteristics of assimilation of new information by adult military personnel, selection of teaching methods and formation of methodology for professional training classes. The structure of andragogical competence of future officers, which consists of value-motivational, cognitive-content, operational-activity and reflective-evaluative components, is theoretically substantiated. We see further scientific exploration in determining the criteria, indicators and levels of its formation, as well as in the direction of developing pedagogical conditions for the formation of andragogical competence of future officers in institutions of higher military education. **Key words:** competence, andragogy, andragogy competence, adult education, readiness, reflection, professional training, future officers, military specialists, higher military educational institutions, National Guard of Ukraine.

УДК 378.6.011.2.013.83
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/84.2.3>

Совінський С.Є.,
ст. викладач кафедри тактики
та тактико-спеціальної підготовки
Київського інституту Національної
гвардії України

Постановка проблеми у загальному вигляді.

В умовах воєнного стану збройна боротьба складових сектору безпеки та оборони України ставить перед суспільством та державою нові виклики для успішного протистояння повномасштабній агресії російської федерації. Виявлені протиріччя між існуючою системою управління, забезпечення та підготовки підрозділів та вимогами до їх боєздатності в сучасній війні спонукають до змін державної політики в усіх сферах забезпечення обороноздатності, в тому числі в системі військової освіти. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки однією з тенденцій розвитку

вищої освіти визначає «невідповідність компетентностей, яких повинні набути здобувачі вищої освіти, як розрив між вимогами роботодавців та пропозиціями закладів вищої освіти та наукових установ» [1]. Концепція трансформації системи військової освіти України, реалізація якої передбачається у період до 2032 року, справедливо зазначає, що «наявна система військової освіти не повною мірою забезпечує безперервний професійний розвиток військових фахівців упродовж військової кар'єри, набуття ними нових компетентностей» [2]. Однією з головних цілей військової освіти визначено «виховання нового покоління

військових лідерів, здатних ухвалювати ефективні рішення в найскладніших умовах і вести свої підрозділи до перемоги... Цей підхід особливо стосується офіцерів і сержантів, які є ключовою ланкою у Збройних силах» [2]. Основним джерелом комплектування офіцерськими кадрами є вищі військові навчальні заклади. Саме тому вони мають забезпечувати в процесі навчання оволодіння майбутніми офіцерами новими компетентностями у відповідності до сучасних тенденцій розвитку збройних формувань України. Однією з таких тенденцій є вікові зміни у порядку комплектування підрозділів особовим складом, а саме скасування призову на строкову військову службу, який передбачав вік призовників від 18 до 27 років [3], та проведення мобілізації військовозобов'язаних, вік яких згідно існуючого законодавства складає від 25 до 60 років [4]. Існуючу проблему досліджували науковці М. М. Медвідь та М. М. Гавришук, на думку яких, «для забезпечення достатнього рівня сформованості загальних компетентностей майбутніх офіцерів НГУ, які б забезпечували здійснення необхідних комунікацій з підлеглим особовим складом, вік якого на багато вищий за вік командира підрозділу, а також забезпечували необхідні результати навчання такого особового складу, доцільно в освітній компонент «Військова педагогіка та психологія (у т. ч. лідерство)», обов'язковий для всіх освітніх програм першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ВВНЗ, ввести змістовний модуль «Андрагогіка»» [5, с.5].

З метою ефективного управління підрозділами виникає необхідність у формуванні в майбутніх офіцерів нової компетентності, яка спроможна забезпечити ефективну підготовку старших їх за віком дорослих підлеглих, а саме андрагогічної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій підтверджує необхідність подальших наукових розвідок категорійного апарату андрагогічної компетентності. В своїх працях присвячених проблемам навчання та освіти дорослих сутність андрагогічної компетентності досліджували такі вчені як, І. О. Зель [6], О. Ю. Семенова [7], О. В. Аніщенко [8], О. В. Баніт [9], Т. Г. Калюжна [10], Л. Б. Лук'янова [11], А. М. Самко [12], В. Піддячий [13], В. С. Балута [14], О. І. Огієнко [15]. Вони відзначають, що психологічні особливості дорослих людей, необхідність врахування і поступового розширення у навчанні їхніх потреб, інтересів, досвіду вимагають від фахівця у галузі освіти дорослих спеціальної андрагогічної компетентності.

Особливості освітньо-професійної підготовки на засадах військової андрагогіки досліджували М. М. Медвідь, М. М. Гавришук [5], І. П. Радомський [16], Р. С. Троцький [17], А. О. Вітченко [18], В. І. Осьодло, С. О. Поздишев [19], А. А. Гризо, О. О. Костира, С. М. Ковалевський, С. І. Ушаков

[20]. Формування готовності майбутніх офіцерів Національної гвардії України до виконання службово-бойових завдань вивчали В. О. Курок, Г. В. Луценко, В. П. Зінченко [21], М. М. Медвідь, Ю. І. Медвідь, М. О. Кітоторов [22], І. О. Лисичкіна, Д. В. Лісовенко, В. М. Лютий, О. В. Ніконенко [23]. Вчені, які досліджують специфіку підготовки кадрів у військовій сфері, справедливо стверджують, що офіцеру необхідно володіти змістом, формами, методами та засобами організації підготовки дорослих людей у його майбутній службовій діяльності, які спроможні допомогти його підлеглим дорослим військовослужбовцям набутти військово-професійний знань, адже доросла людина, на відміну від молоді, навчається, насамперед, для вирішення важливої життєвої проблеми та досягнення конкретної мети (в нашому випадку успішному проходженні військової служби), розраховує на негайне використання отриманих під час підготовки вмінь, навичок, знань, принаймні, для забезпечення власної безпеки та безпеки побратимів в ході ведення бойових дій.

Слід зазначити, що по-перше, проведені дослідження сутності та структури андрагогічної компетентності в більшості своїй стосуються цивільної складової суспільства, в площині військової андрагогіки існує обмежена кількість подібних досліджень, а по-друге, наявні дослідження у військовій сфері стосуються або формування андрагогічної компетентності науково-педагогічного персоналу вищих військових навчальних закладів [17], або удосконалення навчального процесу підготовки офіцерів оперативного рівня на засадах військової андрагогіки [18, 19] та не розглядають аспект формування андрагогічної компетентності під час навчання майбутніх офіцерів тактичного рівня підготовки ланки командирів рот, взводів, а тим більше у розрізі специфіки службово-бойової діяльності Національної гвардії України.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні сутності андрагогічної компетентності майбутніх офіцерів та її структури з урахуванням специфіки підготовки військових фахівців на основі методів аналізу наукової, навчально-методичної літератури з питань андрагогіки, модернізації вищої військової освіти та синтезу отриманого висновку дослідження.

Виклад основного матеріалу. Інтеграція України в європейський освітній простір на принципах Болонської декларації обумовлює Стратегію розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки, яка вказує, що «основний зміст вищої освіти визначається стандартами вищої освіти нового покоління, які базуються на компетентнісному підході» [1]. Одним з основних завдань закладів освіти постає формування у випускників необхідних компетентностей, спроможних забезпечити їх ефективну професійну діяльність. «Сучасні

цивілізаційні процеси характеризуються своєю складністю, масштабністю, багатовекторністю та динамічністю, створюють нові виклики для системи підготовки людини до життя» [1], що обумовлює необхідність оволодіння здобувачами вищої освіти новими компетентностями у відповідності з викликами сьогодення.

За матеріалами словника іншомовних слів компетентність (від лат. *competens* (*competentis*) – належний, відповідний) означає поінформованість, обізнаність, авторитетність [24, с. 282]. Позиції науковців щодо визначення поняття «компетентність» неоднозначні: одні ототожнюють його з сукупністю знань, умінь, навичок особистості, готовністю до діяльності, інші наполягають, що ця категорія є окремим особистісним утворенням. Так, І. А. Зязюн трактує компетентність як «здатність вирішувати професійні задачі певного визначеного класу, що вимагає наявності реальних знань, умінь, навичок, досвіду» [25, с. 13]. Дослідник М. М. Головань вважає, що компетентність уособлює «якість, особистісне надбання особи, що дозволяє їй вирішувати певні завдання, виносити рішення, судження у певній галузі. В основу цієї якості покладено знання, обізнаність, досвід соціально-професійної діяльності людини» [26, с. 23]. Погоджуємось з висновками вчених, але вважаємо найбільш прийнятною точку зору О. М. Марущак, яка дійшла висновку, що «компетентність – це інтегрована якість особистості, здатність продуктивно виконувати діяльність у певних соціально-значущих сферах, на основі здобутих знань, умінь, навичок, досвіду, ставлень та цінностей» [27, с. 103]. Дане визначення, по-перше, чітко виділяє складники компетентності, по-друге, акцентує її значущість в успішній професійній діяльності.

Закон України «Про вищу освіту» визначає, що «компетентність – здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей» [28]. Поняття ж професійної компетентності визначає Закон України «Про державну службу», як «здатність особи в межах визначених за посадою повноважень застосовувати спеціальні знання, уміння та навички, виявляти відповідні моральні та ділові якості для належного виконання встановлених завдань і обов'язків, навчання, професійного та особистісного розвитку» [29]. Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» зазначає, що «військова служба є державною службою особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян України», одним із видів якої визначена військова служба офіцерського складу [30]. «Військово-професійні компетентності військового фахівця відповідного рівня військової

освіти, в тому числі майбутнього офіцера, формуються у процесі опанування освітньої програми курсу професійної військової освіти, освітніх компонентів військово-професійного спрямування» у вищих військових навчальних закладах, які «необхідні для виконання службових (бойових) функцій на посаді за призначенням в умовах мирного часу та в особливий період» [31].

В умовах збройного протистояння повномасштабній агресії російської федерації з урахуванням вікових змін в комплектуванні підрозділів сил оборони України актуальним постає формування у майбутніх офіцерів нової компетентності, здатної забезпечити ефективну підготовку старших їх за віком дорослих підлеглих та управління підпорядкованими підрозділами, а саме андрагогічної компетентності.

В наукових розвідках навчання та підготовка на засадах андрагогіки (від грец. *aner* (*andros*) і *agein* (*ago*) – «andros» – доросла людина, «agein» – вести) вивчались багатьма зарубіжними та вітчизняними науковцями, які досліджували й поняття андрагогічної компетентності. Зокрема, І. О. Зель поняття андрагогічної компетентності трактує як «інтегративну якість особистості, яка проявляється у здатності створити оптимальні умови для навчання дорослих; передбачає розвиток творчих здібностей дорослої людини; сприяє опануванню дорослою людиною вміннями, навичками планування, реалізації, відбору змісту, форм, методів навчання» [6, с. 16]. Вважаємо, що дослідниця чітко визначає прикладний характер даного поняття, проте упускає сутнісно-структурний її аспект.

Дослідниця О. Ю. Семенова зазначає, що андрагогічна компетентність – це «професійно значуще новоутворення особистості..., яке ґрунтоване на засвоєнні сукупності певних ціннісних орієнтацій у сфері освіти дорослих та андрагогічних знань, опануванні відповідних комунікативних умінь та організаційних навичок, а також розвитку гуманістичних рис та якостей, які необхідні для виконання функціональних ролей педагога-андрагога упродовж здійснення освітньої діяльності...» [7, с. 311], акцентуючи більше увагу на ціннісно-орієнтаційну та когнітивну її спрямованість.

Науковець В. Піддячий зазначає, що «андрагогічна компетентність передбачає: застосування методів модерації, фасилітації та менторства; надання переваги використання інтерактивних методів навчання; врахування психологічних особливостей дорослих, їхніх потреб та запитів тощо» [13, с. 34], проте не надає власного визначення сутності андрагогічної компетентності.

Погоджуємось з висновком, до якого дійшла вчена В. С. Балута, зазначаючи, що «андрагогічна компетентність – це здатність викладача ефективно виконувати професійну діяльність

у галузі освіти дорослих та передбачає розуміння ним психологічних та фізіологічних особливостей дорослої людини; наявність навичок комунікації з людьми різних соціальних груп; здатність до прояву особистісних якостей (емпатія, толерантність, співчуття, активність та ін.); знання форм, методів і прийомів навчання дорослих; умінь організовувати навчальний процес, спираючись на принципи освіти дорослих з урахуванням життєвого і професійного досвіду, комунікаційної здатності, запитів та очікувань від навчання; здатність і готовність до самоаналізу та саморозвитку протягом життя» [14, с. 11], проте вважаємо що дана компетентність має ширше наповнення і стосується не тільки освіти дорослих, а взагалі професійної підготовки фахівців з тих, чи інших спеціальностей.

Сутність та основні компоненти андрагогічної компетентності фахівця у галузі освіти дорослих досліджувала О. І. Огієнко, яка визначає її як «інтегральну характеристику, яка поєднує професійні та особистісні якості андрагога, визначає здатність вирішувати професійні проблеми та завдання з використанням знань, професійного та особистісного досвіду» [15, с. 197], але хочемо зазначити й важливість ціннісної її орієнтації, що особливо стосується фахівців військової справи.

Такі дослідниці, як О. В. Аніщенко, О. В. Баніт, Т. Г. Калюжна переконані, що «андрагогічну компетентність педагогічного персоналу доцільно тлумачити як важливу складову його професійної компетентності. У вузькому розумінні розглядають її як психолого-педагогічну компетентність андрагога, що уособлює готовність (практичну й теоретичну) до професійної діяльності, спрямованої на сприяння особистісному та професійному розвитку різних категорій дорослих в умовах формальної і неформальної освіти на основі врахування специфіки навчання цільових груп дорослих учнів» [10, с. 66]. Вчені, крім того, визначили її структурні компоненти, серед яких ключовими є ціннісно-мотиваційний, когнітивно-змістовий, рефлексивно-оцінний та операційно-діяльнісний.

Погоджуємось з висновком професора Л. Б. Лук'янової, яка в концепції підготовки педагогічного персоналу зазначає, що кінцевим результатом підготовки фахівців для сфери освіти дорослих «є готовність до андрагогічної діяльності, яка визначається сукупністю компетентностей, сформованих на основі системи знань, умінь, навичок, особистісних якостей і ціннісних орієнтацій» [11, с. 17]. Дослідниця розрізняє «два види андрагогічної компетентності: 1) спеціальна андрагогічна компетентність (складова професійної компетентності фахівців, які працюють з дорослими, незалежно від здійснюваного виду діяльності: навчальна, управлінська, консультативна, адміністративна); 2) професійно-андрагогічна компетентність (основоположна складова професійної

діяльності (компетентності) педагогічного персоналу, який працює з дорослими)» [11, с. 15]. Прийнятним для нас є і запропонований дослідницею стандарт готовності до професійної діяльності викладача системи освіти дорослих, який «містить три рівні:

I. Перший (початковий) рівень. Передбачає сформованість базової загальної компетентності андрагога.

II. Другий (професійний) рівень. Визначає сформованість сукупності універсальних компетентностей, необхідних для професійної діяльності андрагога з урахуванням різноманітних функцій, видів та напрямів діяльності.

III. Третій (спеціалізований) рівень передбачає наявність спеціальних компетентностей. Об'єднує компетентності, які визначають специфіку і диференціацію професійної діяльності андрагога» [11, с. 17 – 18].

Вважаємо саме до третього спеціалізованого рівня компетентностей належить досліджуєма нами андрагогічна компетентність майбутніх офіцерів у військовій сфері діяльності.

В площині військового середовища ґрунтовними науковими розвідками в напрямку андрагогіки займалися А. О. Вітченко, В. І. Осьодло, С. О. Поздишев, які справедливо зазначають, що «перехід до комплектування української армії на контрактній основі, перегляд теорії і практики професійної підготовки досвідчених військовослужбовців заклали підґрунтя для становлення військової андрагогіки в Україні» [19, с. 96]. Дослідники визначають, що «військова андрагогіка – це спеціальна галузь професійної військової педагогіки і педагогіки вищої військової школи, що вивчає закономірності, принципи, підходи до навчання, виховання, розвитку і самовдосконалення досвідчених військових фахівців у системі неперервної освіти. І водночас вона є мистецтвом, яке дозволяє військовому педагогу ... досягти колективного успіху у практичній професійно-педагогічній діяльності» [19, с. 82]. Погоджуємось, що з урахуванням перспективних потреб ЗС України військова андрагогіка допомагає визначити особливості навчання і виховання досвідчених військових фахівців, проте вважаємо, що предметом військової андрагогіки є процес професіоналізації не тільки досвідчених офіцерів (командирів, начальників). На нашу думку, він є значно ширшим з огляду на зазначені вище вікові зміни в укомплектованості підрозділів сил оборони України з початком повномасштабної агресії російської федерації і повинен враховувати об'єктивну необхідність здійснення військово-професійної підготовки на засадах андрагогіки і підрозділів в цілому, насамперед ротної ланки. Звідси виникає необхідність в оволодінні андрагогічною майстерністю при підготовці підлеглих до виконання завдань

за призначенням командирами даних підрозділів, а також майбутніми офіцерами під час навчання у закладах вищої військової освіти.

Ствердження дослідників, що «військова андрагогіка у вищій військовій школі вивчає закономірності, принципи та підходи до організації андрагогічного процесу для майбутніх офіцерів оперативного-тактичного, оперативного-стратегічного рівнів підготовки» [19, с. 83] також потребує розширення стосовно підготовки майбутніх офіцерів і тактичного рівня підготовки для здобуття ступеня вищої освіти бакалавра. Тим більше самі науковці справедливо зазначають, що «останній рік навчання курсантів ВВНЗ позначений, на думку вітчизняних психологів, істотними змінами у їхньому особистісному та професійному розвитку. У них змінилися світоглядні переконання, стали стійкими риси характеру, повною мірою розкрилися здібності, виробилася життєва позиція; випускники усвідомлюють себе більш досвідченими щодо інших курсантів» [19, с. 89].

Отже, сучасна військова освіта повинна ставити за мету навчання курсантів для забезпечення в подальшому якісної підготовки в підрозділах підлеглих військовослужбовців до виконання завдань за призначенням з урахуванням їх вікових особливостей, життєвого і бойового досвіду. Це вимагає оволодіння здобувачами вищої військової освіти такою компетентністю, яка б забезпечила набуття ними певних особистих якостей та опанування актуальної наукової інформації про особливості військово-андрагогічного процесу, специфіку професійної підготовки військовослужбовців дорослих вікових груп, тобто оволодіння майбутніми офіцерами у вищих військових навчальних закладах андрагогічною компетентністю.

Вважаємо, що при визначенні сутності андрагогічної компетентності майбутніх офіцерів, необхідно розуміти, що андрагогічна компетентність складається з певних компонентів, які найбільш систематизовано були досліджені в наукових працях О. В. Аніщенко, О. В. Баніт, Т. Г. Калюжної. Вчені дійшли висновку, що ключовими структурними компонентами андрагогічної компетентності педагогічного персоналу є «ціннісно-мотиваційний,

когнітивно-змістовий, рефлексивно-оцінний та операційно-діяльнісний» [10, с. 67] (рис. 1).

«Ціннісно-мотиваційний компонент ... уособлює сукупність мотивів, інтересів і потреб, що визначають спрямованість педагогічного персоналу на професійно педагогічну діяльність у взаємозв'язку з усвідомленням відповідності особистісних андрагогічних якостей вимогам педагогічної діяльності в галузі освіти дорослих та усвідомленою мотивацією особистісних прагнень до дій» [10, с. 67–68].

Цінності відіграють роль як соціального, так й особистісного чинника розвитку майбутнього офіцера, беруть участь у формуванні його як професіонала, зумовлюють рівень і напрям професійного розвитку. До необхідних соціально значущих цінностей відносяться національна свідомість, патріотизм, відданість військовій справі, дотримання військових статутів, а в умовах сьогодення під час воєнного стану й особиста відповідальність офіцера за рівень підготовки підлеглих. До актуальних особистісних цінностей майбутніх офіцерів відносимо цінності активної життєвої позиції, толерантності, комунікабельності, інтелектуальної й емоційної гнучкості. Цінності покладено в основу мотиваційної сфери.

Мотиваційні стимули майбутніх офіцерів базуються насамперед на відданості військовій справі, прагненні до удосконалення військової майстерності та кар'єрного зростання, усвідомлення необхідності використання інноваційних способів підготовки підлеглих з урахуванням бойового досвіду та нових тенденцій у застосуванні сил та засобів, успішного виконання поставлених службово-бойових завдань.

«Когнітивно-змістовий компонент ... уособлює необхідну сукупність професійних знань і їх розуміння, що є основою усвідомленого, цілеспрямованого здійснення професійної діяльності. Компонент передбачає знання: теорій і ключових особливостей навчання дорослих, найважливіших психологічних моделей розвитку особистості та їх значення для процесу навчання, принципів і правил вербальної, невербальної комунікації, теорій групової динаміки» [10, с. 68].



Рис. 1. Компоненти андрагогічної компетентності педагогічного персоналу (за О. В. Аніщенко, О. В. Баніт, Т. Г. Калюжна [10, с. 67])

Вважаємо знання в андрагогічній компетентності майбутніх офіцерів, насамперед, включають в себе: загальнопрофесійні знання у військовій галузі за майбутньою військовою спеціальністю; психолого-педагогічні знання властивостей особистості; розуміння андрагогічних засад освіти дорослих.

«Операційно-діяльнісний компонент ... охоплює сукупність професійних умінь і навичок, необхідних для виконання відповідних посадових функцій; комунікативних навичок; способів і досвіду розв'язання професійних завдань на основі самостійності та відповідальності» [10, с. 69].

Здатність цілеспрямовано та наполегливо провадити професійну діяльність з підготовки підпорядкованого особового складу та управління ним в ході службової (бойової) діяльності є найбільш значущою складовою андрагогічної компетентності майбутніх офіцерів, оскільки навіть якщо офіцер і володіє переліченими вище особистісними й професійними якостями, то компетентність його може проявлятися тільки у цілеспрямованій практичній діяльності під час виконання посадових обов'язків військової служби.

«Рефлексивно-оцінний компонент уособлює поєднання двох складових: внутрішній процес (самоаналіз/самооцінювання) і зовнішній (аналіз зміни умов професійної діяльності, що вимагає коригування вектору особистісного й професійного розвитку)» [10, с. 68].

Майбутні офіцери повинні мати спроможність об'єктивної рефлексії: вміти оцінювати результати своєї професійної діяльності з метою корегування процесу підготовки, враховувати швидкоплинні зміни в тактиці ведення бою.

На нашу думку, андрагогічна компетентність майбутніх офіцерів складається з інтегрованого поєднання двох основних напрямків:

особистісних якостей, сформованих під час навчання та життєвого (службового) досвіду, а саме: необхідні знання, навички та уміння, вмотивованість, цінності;

здатності цілеспрямовано та наполегливо провадити професійну діяльність з підготовки підпорядкованого особового складу до виконання завдань за призначенням та управління ним в ході службової (бойової) діяльності на засадах андрагогіки.

Засади андрагогіки вперше були сформульовані її фундатором М. Ноулзом. Шість основних положень за М. Ноулзом, які не втратили актуальності до сьогодні, зазначає А.О. Вітченко «допомагають краще усвідомити особливості навчання дорослих:

1. Провідна роль у процесі навчання належить дорослому учню.

2. Дорослий учень ставить перед собою конкретні цілі навчання, прагне до самостійності, самореалізації, самоуправління.

3. Доросла людина володіє життєвим та професійним досвідом, знаннями, вміннями, навичками, які мають бути використані у процесі навчання.

4. Дорослий шукає якнайшвидшого застосування набутих під час навчання знань та вмінь.

5. Процес навчання дорослого значною мірою визначається часовими, просторовими, побутовими, професійними, соціальними чинниками, які або обмежують, або сприяють йому.

6. Процес навчання є спільною діяльністю того, хто навчає, і того, хто навчається, на всіх його етапах» [18, с. 101].

Виходячи з вищевикладеного, вважаємо, що андрагогічна компетентність майбутніх офіцерів – це здатність в межах посадових обов'язків ефективно здійснювати підготовку підпорядкованого особового складу до виконання завдань за призначенням незалежно від їхнього віку на основі набутих спеціальних знань, умінь та навичок з питань психологічних особливостей засвоєння нової інформації дорослими військовослужбовцями, підбору методів навчання та формування методики занять з професійної підготовки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. За результатами проведеного дослідження теоритично обґрунтована сутність андрагогічної компетентності майбутніх офіцерів. Під даною якістю пропонуємо розуміти здатність в межах посадових обов'язків ефективно здійснювати підготовку підпорядкованого особового складу до виконання завдань за призначенням незалежно від їхнього віку на основі набутих спеціальних знань, умінь та навичок з питань психологічних особливостей засвоєння нової інформації дорослими військовослужбовцями, підбору методів навчання та формування методики занять з професійної підготовки. Також виявлено її компоненти: ціннісно-мотиваційний, когнітивно-змістовий, операційно-діяльнісний та рефлексивно-оцінний, які забезпечують здатність цілеспрямовано і наполегливо провадити професійну підготовку підпорядкованих підрозділів та управління ними в ході службової (бойової) діяльності.

Подальші дослідження можуть бути направлені на визначення критеріїв та показників сформованості андрагогічної компетентності майбутніх офіцерів, виявлення рівнів сформованості, а також в напрямку розробки педагогічних умов її формування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки : Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 08.06.2025).

2. Про трансформацію системи військової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1997 р. № 1410 (в редакції постанови Кабі-

нету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1490). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1410-97-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.06.2025).

3. Про внесення зміни до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» щодо особливостей призову на строкову військову службу та діяльності призовних комісій під час дії воєнного стану : Закон України від 18 листопада 2022 р. № 2678-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2678-20#Text> (дата звернення: 08.06.2025).

4. Про внесення зміни до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» : Закон України від 30 травня 2023 р. № 3127-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3127-20#Text> (дата звернення: 08.06.2025).

5. Медвідь М. М., Гавришук М. М. Обґрунтування необхідності здійснення досліджень щодо формування загальних компетентностей майбутніх офіцерів Національної гвардії України в процесі професійної підготовки. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2023. № 2(54). С. 5–8. <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2023.54.5-8>.

6. Зель І. О. Формування андрагогічної компетентності у студентів гуманітарних факультетів класичних університетів : автореф. дис. канд. пед. наук : 06.08.09. Черкаси, 2009. 22 с. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/aref/20100202002322>. (дата звернення: 08.06.2025).

7. Семенова О. Андрагогічна компетентність як необхідний складник професіоналізму науково-педагогічного персоналу закладу вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук: Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич. 2020. № 33(2). С. 307–312. <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/33.215893>.

8. Аніщенко О. В. Професійна компетентність андрагога : методичні рекомендації. Київ : Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 2022. 74 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/738511>. (дата звернення: 08.06.2025).

9. Баніт О. В. Аналіз структурних компонентів андрагогічної компетентності фахівців з розвитку персоналу у сфері корпоративної освіти. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2020. № 2(18). С. 54–65. [https://doi.org/10.35387/od.2\(18\).2020.54-65](https://doi.org/10.35387/od.2(18).2020.54-65).

10. Аніщенко О. В., Баніт О. В., Калюжна Т. Г. Андрагогічна компетентність педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих: сутнісний аспект. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2021. № 2(20). С. 63–72. [https://doi.org/10.35387/od.2\(20\).2021](https://doi.org/10.35387/od.2(20).2021).

11. Лук'янова Л. Б. Концепція підготовки педагогічного персоналу до роботи з дорослими. Київ: Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 2022. 28 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/732916/>. (дата звернення: 08.06.2025).

12. Самко А. М. Особливості андрагогічної компетенції педагогічного персоналу закладів післядипломної педагогічної освіти. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2021. № 2(20). С. 133–144. [https://doi.org/10.35387/od.2\(20\).2021.133-144](https://doi.org/10.35387/od.2(20).2021.133-144).

13. Піддячий В. Сутність і зміст андрагогічної компетентності педагогів. *Молодь і ринок*. 2021.

№ 10(196). С. 29–35. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.243150>.

14. Балута В. С. Умови формування андрагогічної компетентності майбутніх магістрів педагогічної освіти в процесі професійної підготовки. *Педагогічний дискурс*. 2015. № 19. С. 9–13.

15. Огієнко О. І. Андрагогічна компетентність педагога: традиції та інновації у зарубіжному досвіді. *Освіта впродовж життя: вимоги часу*. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. 2012. С. 194–198. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/3055/>. (дата звернення: 08.06.2025).

16. Радомський І. П. Тенденції та рекомендації щодо розвитку андрагогічної компетентності педагогічного персоналу закладів вищої освіти. *Формування компетентностей обдарованої особистості позашкільної та вищої освіти*. 2017. № 2(19). С. 365–376. URL: https://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/10900/1/Nvmdpu_2017_2_26.pdf. (дата звернення: 08.06.2025).

17. Радомський І. П., Троцький Р. С. Андрагогічна компетентність – важлива складова управлінської компетентності педагогічного персоналу вищих військових навчальних закладів. *Військова освіта*. 2022. № 2(46). С. 252–260. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733679/>. (дата звернення: 08.06.2025).

18. Вітченко А. О. Особливості освітньо-професійної підготовки слухачів ВВНЗ на засадах військової андрагогіки. *Військова освіта. Національний університет оборони України імені Івана Черняховського, м. Київ, Україна*. 2020. № 2(42) С. 100–110. <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2020-2/100-110>.

19. Вітченко А. О., Осьодло В. І., Поздишев С. О. Військова андрагогіка : навчальний посібник. Київ : Національний університет оборони України імені Івана Черняховського. 2019. 280 с.

20. Гризо А. А., Костиря О. О., Ковалевський С. М., Ушаков С. І. Реалізація андрагогічного підходу при проведенні курсів підвищення кваліфікації та перепідготовки офіцерів радіотехнічних спеціальностей, призваних за мобілізацією. *Системи озброєння і військова техніка*. 2023. № 1(73). С. 96–105. <https://doi.org/10.30748/soivt.2023.73.11>.

21. Курок В. О., Луценко Г. В., Зінченко В. П. Застосування кейс-методу в процесі формування готовності майбутніх офіцерів Національної гвардії України до виконання службово-бойових завдань. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. 2024. № 56. С. 10–17. <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2024-3-56-10-17>.

22. Медвідь М. М., Медвідь Ю. І., Кіторов М. О. Система внутрішнього забезпечення якості вищого військового навчального закладу: особливості, умови розвитку : монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. М. М. Медвідя. Київ, 2023. 107 с. <http://surl.li/bemxpx>.

23. Медвідь М. М., Лисичкіна І. О., Лісовенко Д. В., Лютий В. М., Ніконенко О. В. Методика організації системи зворотного зв'язку у вищому військовому навчальному закладі. *Вісник Черкаського університету. Педагогічні науки*. 2021. № 2. С. 85–91. <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/4269>.

24. Морозов С. М., Шкарапута Л. М. Словник іншомовних слів. Київ : Наукова думка. 2000. 662 с.

25. Зязюн І. А. Філософія педагогічної якості в системі неперервної освіти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2005. № 25. С. 13–18. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/853/>. (дата звернення: 08.06.2025).

26. Головань М. М. Компетенція та компетентність: семантико-термінологічний дискурс. Наукова діяльність як шлях формування професійних компетентностей майбутнього фахівця. *Матеріали II міжвузівської науково-практичної конференції 1–2 грудня 2011 р.* Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2011. С. 22–23. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/62968>. (дата звернення: 08.06.2025).

27. Марущак О. М. Поняття компетентності у педагогічній діяльності. *Креативна педагогіка: Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся»*. Житомир. 2016. № 11. С. 97–108.

URL: <http://eprints.zu.edu.ua/24399/>. (дата звернення: 08.06.2025).

28. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>. (дата звернення: 08.06.2025).

29. Про державну службу : Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>. (дата звернення: 08.06.2025).

30. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25 березня 1992 р. № 2233-XII. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T223200?an=1>. (дата звернення: 08.06.2025).

31. Про затвердження Положення про особливості організації освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, закладах фахової передвищої військової освіти: наказ Міністерства оборони України від 15 лютого 2024 р. № 120. URL: <http://surl.li/iiihzj>. (дата звернення: 08.06.2025).